

TEMEL TIP BİLİMLERİNDE YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA İLE TIPTA UZMANLIK EĞİTİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Dr. Cemil ÖZCAN*

ÖZET

Ülkemizde temel tıp bilimlerinde Tababet Uzmanlık Tüzüğü uyarınca tıpta uzmanlık eğitimi yanında, Yüksek Öğretim Kurulu'nun Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliğine göre yüksek lisans ve doktora eğitimi de verilmektedir. Tıp uzmanlık eğitimi vermede tıp fakülteleri ile eğitim hastaneleri yetkili olmasına karşın, yüksek lisans ve doktora eğitimi sadece üniversitelerin sağlık bilimleri enstitüleri tarafından düzenlenmektedir.

Bu çalışma da yüksek lisans ve doktora eğitimi ile tıpta uzmanlık eğitimi tüm yönleriyle karşılaştırılmıştır. Çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde temel tıp bilimlerinde mezuniyet sonrası eğitimde ciddi sorunların olduğu anlaşılmaktadır. Bu sorunların giderilmesine yönelik mevcut eğitim sistemi içinde kalınarak çözümler de önerilmiştir.

Mezuniyet sonrası eğitimdeki sorunları büyük ölçüde çözecek yeni bir model önerisi çalışmanın son bölümünü ve amacını oluşturmuştur.

GİRİŞ VE AMAÇ

Ülkemizde tıp doktorlarının mezuniyet sonrası eğitimleri klinik dallarda Tababet Uzmanlık Tüzüğüne göre tıpta uzmanlık olarak yürütülmektedir. Tıp dışı dallarda lisansüstü eğitim, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği uyarınca yüksek lisans ve doktora eğitimi olarak düzenlenmiştir. Temel tıp dallarında ise hem tıpta uzmanlık hem de yüksek lisans ve doktora eğitimi yapılabilmektedir. Bu çalışmada tıpta uzmanlık ile yüksek lisans ve doktora eğitimlerinin biçimsel yönden karşılaştırılması ve çıkan sonuçlar doğrultusunda aksaklıkların belirlen-

mesi amaçlanmıştır. Aksaklıkların giderilmesine olanak sağlayacak çözümler üretilerek öneri olarak ortaya konması ve böylelikle mezuniyet sonrası eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesine katkı sağlama-sı çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışma, tıpta uzmanlık ile yüksek lisans ve doktora eğitiminin biçimsel yönden kıyaslanmasına dayanmaktadır. Bu nedenle bu eğitimleri düzenleyen mevzuatın incelenmesi temel alınmıştır. Mevzuatın yanında farklı iki eğitim sisteminin ülkemizdeki ve yurt dışındaki tarihsel gelişimi de incelenmiştir. Bu inceleme bir arşiv çalışması niteliğindedir.

TARTIŞMA

Tarihsel Gelişim

Ortaçağ üniversitelerinde mezun olanlara verilen en küçük akademik derecenin baccalaureus, daha üst derecenin magister olduğu anlaşılmaktadır. Her iki sözcük de Latince kökenli olup ilki, "acemi, namzet" ikincisi ise "usta, öğretmen" anlamı taşımaktadır. Günümüzde aynı akademik dereceler İngilizce konuşulan ülkelerde bachelor ve master terimleri biçiminde kullanılmaktadır. Diğer ülkelerin bir kısmında ve ülkemizde, bachelor'un karşılığı olarak kullanılan lisans sözcüğünün de Latince "yetki, ruhsat" anlamına gelen licentia sözcüğünden türediği, master'in karşılığı olarak da yüksek lisansın kullanıldığı görülmektedir (Fr. Diplomas d'Etudes Superieures).

Gerek hekimlerin taşıdığı doktor ünvanı gerekse lisansüstü eğitim görenler kazanılan bilim doktoru ünvanlarında yer alan doktor sözcüklerinin aynı kökenden geldiği anlaşılmaktadır. Sözcüğün kökeni latince "öğretmek" anlamına gelen doctus fiilinden

(*) Doç. Dr., Halk Sağlığı Bilim Doktoru, Göğüs Hastalıkları Uzmanı, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana-bilim Dalı Başkanı.

türetilmiş olan "bir konuyu öğretecek kadar iyi bilen kimse" anlamındaki doctor sözcüğünden kaynaklanmıştır. Tarihte bu ünvanın ilk kullanımına Museviler'de rastlanılmakta ve ünvanın din konusunda geniş bilgi edinmiş, onu yorumlayacak kadar bellemiş ve öğreten din adamlarına verildiği görülmektedir. Daha sonra aynı geleneğin Hristiyanlar tarafından da sürdürüldüğü ve seçkin kilise yazarlarına ve skolastik felsefecilere bu ünvanın verildiği anlaşılmaktadır. XII. yüzyıldan sonra üniversitelerde ders verme yetkisi tanınanlara doktor ünvanının verilme-ye başlandığı görülmektedir. Bu anlamda kullanılan ünvan, günümüzdeki öğretim üyesinin karşılığıdır. XIV. yüzyıl sonrasında hekimlere, doktor ünvanı verilmeye başlanmıştır. XVIII. yüzyılın ortalarından sonra, üniversite öğretim üyeliği kavramından uzaklaşan doktor ünvanı, mezuniyet sonrası eğitim sonucunda kazanılan en üst akademik dereceyi tanımlayan bir terim olmuştur. Ancak Dünya ülkelerinin çoğunluğunda hekimlere tıp eğitimi sonunda doktor ünvanının akademik derece biçiminde verilmesi geleneği günümüze kadar sür-gelmiştir.

Bu gelişmeler sonrası, Dünya'da tıp dışı dalların hemen tümünde mezuniyet öncesi ve mezuniyet sonrası eğitimin benzer bir süreç kazandığı, 3-4 yıl sonunda lisans ya da bachelor derecesi ile yüksek öğrenimin tamamlandığı, mezuniyet sonrası eğitime devam edenlerin alanlarında uzmanlaşmalarını sağlayacak biçimde 1-2 yılda yüksek lisans ya da master daha sonraki 2-4 yılda doktora derecesi ile eğitimlerini tamamladıkları görülmektedir. Tıpta ise, yaygın olarak tıp doktoru ünvanı ile elde edilen mezuniyeti, tıpta uzmanlık adı verilen ve bir akademik dereceye yönelik olmayan mezuniyet sonrası eğitimin izlediği bilinmektedir. Tıp, bu yönüyle diğer alanların tümünden farklı bir görünüm arz etmektedir. Bu farklılık sadece geleneksel nedenlerle tıp fakültelerinin tıp doktoru ünvanı ile öğrencileri mezun etmelerinden kaynaklanmamaktadır. Eğitim süresi en kısa olan ülkelerde bile tıp öğrenimi, diğer alanlarda yüksek lisans derecesi almak için gerekli süreden az değildir. Eğitim ve öğrenim birimi olan kredi ölçü alınarak tıp eğitimi diğerleri ile kıyaslandığında, bilim doktoru derecesi almak için gerekli kredinin, tıp doktoru derecesi almak için gerekli olandan az olduğu görülmektedir. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri'nde tıp doktoru eğitimine kabul edilmek için önceden fen bilimlerinde bachelor derecesi almış olmak gerekmektedir. Ülkemizde de tıp fakültelerinde tıp doktoru derecesi verilmeden önce önlisans, lisans ve/veya yüksek lisans dereceleri verilmektedir.

Tıbbın klinik dallarında görev alanların tümünün hekim olması nedeniyle ülkemizde ve hemen diğer ülkelerin tümünde, mezuniyet sonrası eğitim için tıpta uzmanlık dışında başka seçenek gündeme gelmemektedir. Türkiye'de temel tıp dallarında, yani hekimlerin dışındaki bazı başka mesleklerin de çalışmasına olanak verilen alanlarda, mezuniyet sonrası eğitimde her iki gurubun eğitim sistemlerinin geçerli olduğu görülmektedir. Böylece hekimlerin tıpta uzmanlık eğitimi yanında yüksek lisans ve doktora, hekim olmayanların da tıpta uzmanlık eğitimi yapmaları mümkün olabilmıştır. Batı ülkelerinde genellikle temel tıp dallarında tıpta uzmanlık eğitimi yoktur (temel tıp dallarında mezuniyet sonrası eğitim hem hekimler hem de hekim olmayanlar için bilim doktorasına yöneliktir). Bu nedenle hekim olmayanların tıpta uzmanlık eğitimi görmeleri gibi açıklanması güç ve sorun yaratan uygulama da bulunmaktadır.

Hukuki Düzenleme

Ülkemizde tıp dallarında uzmanlık eğitimi 1928 yılında kabul edilen 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun uyarınca düzenlenmiştir. Bu yasanın 9. maddesine dayanılarak çıkarılan tababet uzmanlık tüzükleri tıpta uzmanlık eğitiminin ayrıntılarını belirlemektedir. Günümüzde yürürlükte olan Tababet Uzmanlık Tüzüğü 1973 yılında çıkarılmıştır. 1974, 1981, 1983, 1987, 1990, 1993 tarihleri arasında değişiklikler yapılan bu Tüzük uyarınca, tıpta uzmanlık eğitimi verme yetkisi üniversitelere, Gülhane Askeri Tıp Akademisi'ne ve Sağlık Bakanlığı'nca yetkili kılmın eğitim hastanelerine verilmiştir. Her kurumun uzmanlık eğitiminin ayrıntılarını ayrı ayrı yönetmelikleri ile düzenlemesi Tüzük'te öngörülmüştür. Sağlık Bakanlığı, eğitim hastanelerindeki uzmanlık eğitimi bir yönetmelikle düzenlemesine karşın, Yüksek Öğretim Kurulu tarafından bu konuda bir yönetmelik çıkarılmamıştır. Bazı üniversiteler hukuki boşluğu çıkardıkları yönergelerle doldurmaya çalışırlarken; bir kısmı ise birbirini taklit ederek yazılı olmayan prensipler ile eğitimi yürütme çabasıdadır. Daha titiz ve doğru bir yaklaşımla tıpta uzmanlık eğitimi yönetmelik ile düzenleyen tıp fakültelerine de rastlanmaktadır (Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi gibi).

4 Kasım 1981 yılında kabul edilen 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile tüm yüksek öğretim yeniden düzenlenmiştir. Daha sonra kabul edilen 1982 Anayasası'nın 130, 131 ve 132. maddeleri yüksek öğretim konusuna ayrılmış, ancak bu maddelerde bir yıl önce çıkarılan Yüksek Öğretim Kanunu'nun hükümleri dışında yeni bir düzenleme yer almamış, 2547 sayılı yasanın hükümleri Anayasa'ya aynen alı-

arak söz konusu yasaya güç kazandırılmıştır. Yüksek Öğretim Kanunu, Anayasa uyarınca Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Teşkilatı'na bağlı olanlar dışındaki tüm yüksek öğretim kurumlarının faaliyet ve esaslarını kapsamına almıştır. Yasanın mezuniyet sonrası eğitimi tanımlayan 3/t maddesi "Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından düzenlenen esaslara göre yürütülen ve tıp doktorlarına belirli alanlarda özel yetenek ve yetki sağlamayı amaçlayan bir yüksek öğretimdir" biçiminde tanımladığı tıpta uzmanlığı, - Anayasa'nın ilgili maddelerine rağmen kendi kapsamı dışında bırakmıştır. Bu nedenle tıpta uzmanlık eğitimi, Tababet Uzmanlık Tüzüğü uyarınca sürdürülmektedir. Öte yandan yüksek lisans ve doktora, 2547 sayılı yasaya dayanılarak çıkarılan Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği ve Lisans Üstü Öğretim Enstitülerinin Teşkilat ve İşleyiş Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.

Mezuniyet Sonrası Eğitim Kurumları

Tıpta uzmanlık eğitimi için kurulmuş özel birimler bulunmamaktadır. Üniversitelerin tıp fakülteleri tıp eğitimi yanında, tıpta uzmanlık eğitiminden de sorumludurlar. Eğitim hastanelerinin akademik bir yapılanmaları ve diğer hastanelerden farklılıkları olmamasına rağmen uzmanlık eğitimini üstlenmişlerdir.

Üniversite hastanelerinin dışındaki herhangi bir hastaneye eğitim yetkisi verilmesi veya verilen yetkinin geri alınması ile bunların niteliklerinin belirlenmesi Tababet Uzmanlık Tüzüğü uyarınca kurulan Tababet Uzmanlık Kurulu tarafından kararlaştırılmaktadır. Üniversite hastaneleri ve tıp fakülteleri ise tıpta uzmanlık eğitime başlamaya kendileri karar vermektedir.

Yüksek lisans ve doktora eğitimi ise bu amaçla kurulmuş üniversitelerin enstitüleri tarafından düzenlenmektedir. Enstitüler ancak yasayla kurulabilmektedir. Enstitülerin başlıcaları, fen bilimleri, sosyal bilimler ve sağlık bilimleri enstitüleridir. Bunlardan sağlık bilimleri enstitüleri tıp, diş hekimliği, eczacılık ve veteriner fakülteleri ile fizik tedavi ve rehabilitasyon, hemşirelik, sağlık idaresi, sağlık teknolojisi ve ev ekonomisi yüksek okul mezunlarını mezuniyet sonrası eğitim için kabul etmektedir.

İlgili yönetmelik, yüksek lisans ve doktora eğitimi veren tıp fakültesi anabilim dallarının aynı zamanda sağlık bilimleri enstitüsünün de anabilim dalları olduğunu kabul etmektedir. Ancak bu dalların hangileri olduğu konusu, yönetmelikte yer almamaktadır. Uygulamada sadece anatomi, histoloji ve embriyoloji, fizyoloji, biyofizik, mikrobiyoloji, biyokimya, farmakoloji, adli tıp, tıbbi genetik ve halk sağ-

lığı anabilim veya bilim dalları tarafından lisansüstü eğitim yapılabilmektedir. Herhangi bir dalda lisansüstü eğitime başlama izni rektörün önerisi üzerine Yüksek öğretim Kurulu tarafından verilmektedir.

Eğitime Kabul

Tababet Uzmanlık Tüzüğü uyarınca hekimlerin tüzüğün ekinde yer alan dalların tümünde tıpta uzmanlık eğitimi görebilmelerine karşın hekim dışı mesleklerden olanlara belirli dallarda uzmanlık eğitimi olanağı verilmiştir. (Tablo 1)

Tablo 1 : Tıpta Uzmanlık Eğitimi Yapmasına İzin Verilen Hekim Dışındaki Meslekler ve Dallar

Uzmanlık Dallar	Diş Hekimi	Veteriner Hekim	Eczacı	Biyoloji Lisans	Kimya Lisans
Tıbbi Histoloji ve Embriyoloji		X		X	
Tıbbi Fizyoloji		X		X	X
Biyokimya ve Klinik Biyokimya		X	X	X	X
Mikrobiyoloji ve Klinik Mikrobiyoloji		X		X	
Tıbbi Farmakoloji			X		X
Ortodonti	X				
Diş Protezi	X				

Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerine göre gerek yüksek lisans gerekse doktora eğitimine başlamak için yabancı dil ve bilim sınavında başarılı olmak gerekmektedir; ancak, doktora için lisans derecesi taşıyanların önceden yüksek lisans aşamasını tamamlamış olmaları şartı aranırken, tıp doktorları ile mezuniyet dereceleri yüksek lisansa eşdeğer olan diş hekimliği ve veteriner hekimliği mezunlarının doğrudan doktora eğitimine başlayabilme olanağı vardır. Tıpta uzmanlık eğitimi yapmak isteyenlerin de tüzük uyarınca yabancı dil ve bilim sınavında başarılı olmaları gerekmektedir. Her iki eğitim için koşullar mevzuata göre biçimsel olarak aynı şekilde düzenlenmiştir. Bu nedenle yüksek lisans ve doktora sınavları üniversitelerin sağlık bilimleri enstitüleri tarafından yapılmaktadır. Tıpta uzmanlık sınavları da 1987 yılına kadar eğitimin yapılacağı kuruma göre fakülteler veya eğitim hastaneleri için Sağlık Bakanlığı tarafından yapılmaktaydı. 1987 yılında tüzüğe eklenen bir madde ile tıpta uzmanlık sınavlarının ÖSYM tarafından yapılması kararlaştırılmış; hem eğitim hastanelerinde hem de tıp fakültelerinde eğitim göreceğlerin aynı merkezi sınavla uzmanlık eğitimine alınmaları uygulamasına geçilmiştir. ÖSYM'nin deneyimi ve güvenilirliği tıpta uzmanlık için daha objektif ve adil bir sistemin uygulanması sonucunu doğurmuştur. Bu uygulamada tıp doktorları dışındakiler tıpta uzmanlık eğitimi

için eğitim hastaneleri kadrolarına başvurabilmektedirler; ancak, hukuki bir engel olmamasına karşın tıp fakültelerine başvuruları kabul edilmemektedir.

Eğitim Süresi

Yönetmeliğe göre yüksek lisans 2 yıl (4 yarıyıl), doktora eğitimi ise en az 2 yıl (4 yarıyıl) sürmektedir. Yüksek lisans 2 yılda tamamlamak olanaklı iken; doktora 2 yıldan uzun bir süreyi, genellikle 3 yılı gerektirmektedir. Bu süreler tüm bilim dalları için geçerlidir. Oysa tıpta uzmanlık süresi uzmanlık yapılan alana göre değişiklik göstermektedir. Temel tıp dallarındaki uzmanlık süreleri aşağıda verilmiştir.

Anatomi	2	Mikrobiyoloji ve Klinik	Fizyopatoloji	3
Histoloji ve Embriyoloji	2	Mikrobiyoloji	3	Ortodonti
Fizyoloji	2	Biyokimya ve Klinik	3	Diş Protezi
Tıbbi Genetik	2	Biyokimya	3	Halk Sağlığı
Tıp Tarihi ve		Tıbbi Parazitoloji	3	
Deontoloji	2	Tıbbi Farmakoloji	3	

Eğitim Biçimi

Tıpta uzmanlık eğitiminin bir akademik dereceye yönelik olmaması, tıp fakülteleri gibi akademik kurumlar yanında eğitim hastaneleri gibi akademik olmayan kurumlarda da yapılabilmesi nedeniyle yüksek lisans ve doktora eğitiminden farklılık göstermektedir. Bu eğitim sırasında hiçbir teorik ders alınmaksızın, klinik, poliklinik, laboratuvar ve ameliyathane gibi hekimlik uygulamasının yapıldığı yerlerde tüzükte belirlenen süre kadar çalışılması ve bu çalışmada başarılı olunması gerekmektedir. Uzmanlık eğitimi sırasında eğiticiler tarafından anlatılan dersler, eğitim görenlerin hazırladıkları seminer vb. aktiviteler yüksek lisans ve doktora eğitiminin notla değerlendirilen ve kredi ile tanımlanan teorik dersleri niteliğinde değildir. Uzmanlık belgesinin alınabilmesi için uzmanlık sırasında tez hazırlanması, bu tezin jüri tarafından kabul edilmesi ve yapılan teorik-pratik sınavda başarılı olunması gerekmektedir. Ülkemiz dışındaki ülkelerde uzmanlık eğitimi sırasında tez hazırlanması yaygın değildir; ancak Türkiye dışındaki ülkelerin çoğunda tıp doktoru derecesinin bir tez hazırlama koşuluna bağlı olduğu dikkate alındığında, ülkemizdeki bu eksikliğin uzmanlık sırasında telafi edildiği düşünülebilir. Tıpta uzmanlık eğitimi yapabilmek için bir kadroya atanmak gereklidir; çünkü alınan eğitim, ilgili birimde tam gün çalışmayı gerektirmektedir. Tıpta uzmanlık eğitimine başlayacakların ÖSYM tarafından yapılan merkezi sınavla belirlenmesinden önceki yıllarda, tıp fakülteleri kadroya atanmamış hekim-

lere "uzmanlık öğrencisi" sıfatı ile sınırlı tıpta uzmanlık eğitimi yaptırmaları uygulaması, uzmanlık eğitimi göreceklemin münhal kadro sayısı ile tutulduğu bu sınavla ortadan kalkmıştır.

Yüksek lisans ve doktora eğitiminde adaylar en az 18 kredilik teorik ve pratik ders almak zorundadır. Derslerin başarıyla tamamlanmasından sonra, yüksek lisans ve doktora derecesi almak için tez hazırlamak ve bu tezi jüri önünde savunmak gerekmektedir. Doktora için tez hazırlamaya başlamadan önce ayrıca doktora yeterlik sınavı adı verilen sınavı başarmak zorunluluğu da vardır.

Yüksek lisans ve doktora eğitimi görenler, öğrenci statüsündedir. Başka bir ifade ile bunların

sorumlulukları öğrencilik ile sınırlıdır. Ancak bu öğrencilere bir kadro verilmesi ve kamu görevlisi olmaları halinde, ilgili birimde çalışmalarını ve verilen görevleri yapmaları söz konusu olur. Özetle tıpta uzmanlık bir kadro ile olanaklı iken yüksek lisans ve doktora için eğitim sırasında bir kadroya atanmak şart değildir.

Eğitimsicilerin Nitelikleri

Tıpta uzmanlık eğitimi veren kurumlardan tıp fakültelerinde eğitimden sorumlu olanlar öğretim üyeleridir. Öğretim üyesi terimi yardımcı doçent, doçent ve profesörü tanımladığından, herhangi bir anabilim dalında tek bir yardımcı doçentin bile olması tıpta uzmanlık eğitimi için yeterli olabilmektedir. Yardımcı doçentler, uzman olduktan ya da doktora-sını tamamladıktan hemen sonra bu ünvanı alabilmekte böylece eğitimlerini tamamlar tamamlamaz eğitim veren eğitici konumuna gelmektedirler. Eğitim hastanelerinde ise uzmanlık eğitimi verme yetkisi olan eğitim şefleri 8-10 yıllık uzmanlar arasından seçilmektedir. Öte yandan Yüksek Öğretim Kurulu, bir anabilim veya bilim dalında doktora eğitimine başlanabilmesi için izin verirken o birimde en az 3 öğretim üyesinin bulunması koşulunu aramaktadır.

Eğitim Sonunda Elde Edilen Kazanımlar

Tıpta uzmanlık eğitimi görenlere verilen ve akademik derece olmaması nedeniyle diploma yerine belge olarak tanımlanan "tıpta uzmanlık belgesi",

yasa gereği (1219 sayılı yasa) Sağlık Bakanlığı tarafından verilmektedir. Uzmanlık eğitiminin; tıp fakültesi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi veya eğitim hastanesinde tamamlanmasına bakılmaksızın aynı tip belge verilmekte ve sadece Sağlık Bakanı'nın imzasını taşımaktadır. Yüksek lisans ve doktora diplomaları ise eğitimin yapıldığı üniversitenin sağlık bilimleri enstitüsü müdürü ile üniversite rektörünün imzaları ile düzenlenmektedir.

1219 sayılı yasa uyarınca bir tıp dalında uzmanlık ünvanını ve yasanın öngördüğü yetkileri kullanabilmek için o dalda tıpta uzmanlık eğitimi görmek gereklidir. Bu durum, hekimler yanında hekim olmayanların da tıpta uzmanlık eğitimi görmeleri halinde yasadaki yetkileri kullanabilmelerine karşın, aynı dalda doktora yapanların hekim bile olsa bu yetkileri kullanamayacağı anlamına gelir.

Tababet Uzmanlık Tüzüğü uyarınca pek çok uzmanlık dalında "yan dal" olarak nitelendirilen ileri uzmanlık eğitimi verilmesi olanaklıdır. Aynı dallarda doktora eğitimi yapanlar bu haktan yararlanmamaktadırlar.

Özlük hakları açısından kıyaslandığında, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu kapsamındaki hekim olmayanlar, temel tıp dallarında doktora veya tıpta uzmanlık eğitimi görmeleri halinde, yan ödeme ve özel hizmet tazminatlarında kazanımlar elde etmektedirler. Oysa aynı yasa kapsamında olan hekimler, tıpta uzmanlık eğitimi görmeleri durumunda özlük hakları bakımından kazandıklarını, aynı dalda doktora yapmaları halinde elde edememektedirler. Öte yandan üniversitelerde hekim ve hekim dışı personelin tıpta uzmanlık veya doktora eğitimi görmeleri özlük hakları açısından bir farklılık yaratmamaktadır.

Yüksek Öğretim Kanunu öncesinde tıpta uzmanlık eğitimi gören hekimler ile hekim dışı meslekler arasında akademik yönden bir farklılık söz konusu değildi. Her iki grup da bu eğitim ile öğretim üyesi olabilmekte, doçentlik sınavına girebilmekteydi. Söz konusu yasa, tıpta uzmanlık eğitimi gören tıp doktorlarına öğretim üyesi olma hakkını tanımalarına karşın, lisans derecesi taşıyanların yaptıkları tıpta uzmanlık eğitiminin yüksek lisansa eşdeğer kabul ederek öğretim üyesi olabilmeleri için ayrıca doktora yapmaları koşulunu getirmiştir. Mezuniyetleri sırasında yüksek lisans düzeyinde diploma alan dış hekimleri ve veteriner hekimlerin Tababet Uzmanlık Tüzüğü uyarınca yaptıkları uzmanlık eğitimi onların mezuniyette elde ettikleri yüksek lisans derecelerini doktora yükseltmemesi nedeniyle, tıpta uzmanlık yerine doktora yönelmişlerdir. Bu nedenle Tababet Uzmanlık Tüzüğü'nde yer alan hekimler ve dış hekimleri için geçerli olan ortodonti ve diş pro-

tezi uzmanlık alanları yıllardır uygulama olanağı tüzük hükümleri arasında yer almıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde temel tıp dallarında hekimler, gerek tıpta uzmanlık gerekse doktora eğitimi sonucu hem tıpta uzmanlık hem de doktora eğitimi verme yetkisi olan eğitici olabilmektedirler. Öte yandan, hekim olmayanlar da, tıpta uzmanlık ya da yüksek lisans sonrası doktora yapmaları halinde tıpta uzmanlık ve doktora eğitimi veren eğitici konumuna gelebilmektedirler. Bu nedenle tıpta uzmanlık ile doktora eğitimleri birlikte ele alınarak benzerlik sağlanması kaçınılmaz olmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için tıpta uzmanlık ile doktora eğitimleri arasındaki farklılıkları gidermek gerekmektedir. Bu amaçla yapılması gereken düzenlemeler şöyle özetlenebilir:

— Yüksek lisans ve doktora eğitimini çıkardığı bir yönetmelikle (Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği) tüm üniversiteler için standartlaştıran Yüksek Öğretim Kurulu, tıpta uzmanlık eğitimi de tüm tıp fakülteleri için standart hale getirecek bir çerçeve yönetmelik çıkarmalıdır (tıpta uzmanlık yönetmeliği).

— Yüksek lisans ve doktora eğitiminde olduğu gibi, tıpta uzmanlık eğitimine başlamak için her uzmanlık dalı için ayrı ayrı olmak üzere tıp fakültelelerinin Yüksek Öğretim Kurulu'ndan izin almaları koşulunun getirilmesi ve Kurul'un bu izni verirken yüksek lisans ve doktora izni verirken uyguladığı ilkeleri tıpta uzmanlık eğitimi için de uygulaması (en az üç öğretim üyesi gerekliliği, vb.).

— Hekim olmayanların eğitim yapabilecekleri tıpta uzmanlık alanlarının mevcut haksızlıkları giderecek şekilde yeniden belirlenmesine yönelik tüzük değişikliği yapılması (veteriner hekimlere ve biyoloji lisansiyerlerine tanınan tıbbi histoloji ve embriyoloji, tıbbi fizyoloji, biyokimya ve klinik biyokimya, mikrobiyoloji ve klinik mikrobiyoloji alanlarında tıpta uzmanlık eğitimi olanağının dış hekimlerine de verilmesi, vb.).

— Hekim olmayanların, tüzük uyarınca tıpta uzmanlık eğitimi yapabildikleri alanlar dışında yüksek lisans ve doktora eğitimi yapmalarını önlemek üzere Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği'nde düzenlemeye gidilmesi.

— Tıp fakültelerinin temel tıp anabilim dallarına tıpta uzmanlık veya bu dallarda doktora yapanların dışındakilerin öğretim üyesi olarak atanmaması (tıp fakültesi temel tıp anabilim dallarına veteriner, eczacılık, fen fakültelerinin farmakoloji, anatomi vb. dallarda doktora yapanların atanmaması gibi).

— Sağlık Bakanlığı'nın eğitim hastanelerine eğitim şefleri atanması amacıyla yapılan sınavların doçentlik sınavında olduğu gibi kura ile belirlenecek tıp fakültesi profesörleri arasından seçilen jüriler tarafından yapılmasına olanak veren bir sisteme geçilmesi.

— Doktora yapan hekimlerin özlük haklarının tıpta uzmanlık eğitimi gören hekimlerin düzeyine çıkarılması.

— Doktora yapan hekimlere 1219 sayılı yasa da tıpta uzmanlık eğitimi görenlere tanınan hakların verilmesi. (Mevcut düzenleme tıpta uzmanlık eğitimi gören hekim olmayanlara laboratuvar açma yetkisi vermesine karşın aynı dalda doktora yapan bir hekime bu hakkı tanımamaktadır).

— Tıpta uzmanlık eğitimi sonucu alınan tıpta uzmanlık belgesinde, tıp fakültelerinde dekan ve rektörün, eğitim hastanelerinde eğitim şefi ve başhekimin imzalarının bulunması, başka bir deyişle bu belgelerin eğitimin yapıldığı kurumlar tarafından düzenlenmesi.

Tıpta uzmanlığın doktora gibi akademik bir eğitim değil, hekimlere hekimlik uygulamasının gerektirdiği bilgi ve becerinin kazandırılmasına yönelik uygulamalı bir eğitim olduğu ve bu nedenle de hekim olmayanların kabul edilmesinin söz konusu bile edilmemesi savı da yaygındır. Bu savın haklı olduğu varsayımı da tıpta uzmanlık eğitimini yeniden düzenlemeyi gerektirmektedir. Bu durumda yapılması gerekenler aşağıda sıralanmıştır:

— Tababet Uzmanlık Tüzüğü'nde yer alan, ancak hekimlik uygulaması niteliğinde olmayan temel tıp dalları uzmanlıkları (anatomi, histoloji ve embriyoloji, fizyoloji vb.) tüzükten çıkarılmalıdır. Bu dallarda eğitim hem hekimler hem de hekim olmayanlar için diğer bilim dallarında olduğu gibi doktora yönelik olmalıdır.

— Tüzükte sayılan mikrobiyoloji ve klinik mikrobiyoloji, biyokimya ve klinik biyokimya gibi temel

tıp dalları uzmanlıkları ile hekimliğin uygulaması biçimindeki uzmanlıklar birbirinden ayrılarak, klinik patoloji gibi) sadece hekimlerin kabul edildiği uzmanlık alanları haline getirilmelidir. Mikrobiyoloji, biyokimya, vb. ise Tüzükten çıkarılarak anatomi, fizyoloji gibi hekim ve hekim olmayanların kabul edilebileceği doktora programlarına dönüştürülmelidir.

Bu tür bir düzenlemenin sadece Tababet Uzmanlık Tüzüğü değişikliği ile olanaklı daha rasyonel bir uygulama olacağı görülmektedir. Bu değişikliğin uygulamada görülen tüm sorunları gidermesi yanında, kendilerinin almadığı bir eğitimin eğiticisi olmalarına da olanak vermeyen önemli bir avantajı da vardır. Çünkü temel tıp dallarında doktora yapan hekim ve hekim olmayanlar eğitici olmaları durumunda sadece doktora eğitimi verebilecek iken, tıpta uzman olan hekimler de yalnız meslektaşlarına uzmanlık eğitimi veren eğiticiler olabilecektir.

KAYNAKLAR

1. İnönü-Türk Ansiklopedisi. Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1966.
2. Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi. C.III, Meydan Yayınevi, 1970.
3. The Encyclopedia Of Education. Macmillan And Free Press, 1971.
4. Varış Fatma. Türkiye'de Lisans-Üstü Eğitim: Pozitif Bilimlerin Temel ve Uygulamaları Alanlarında, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1972.
5. Seyhan, Muzaffer. "Doktora ve Doctor Honoris Causa," Cumhuriyet Gazetesi, (1982).
6. Özcan, Cemil. "Sağlık Personelinin Unvanları ve Kullanımı" Sağlık Dergisi. 61:2, (1989).
7. "1219 Sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun," Resmi Gazete. (14.04.1928).
8. "2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu," Resmi Gazete. 17506, (06.11.1981).
9. "Tababet Uzmanlık Tüzüğü," Resmi Gazete. 14511, (18.04.1973).
10. "Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği," Resmi Gazete. 17830, (06.10.1982).